

ISSN 1392-0340
E-ISSN 2029-0551

Pedagogika / Pedagogy
2014, t. 115, Nr. 3, p. 147–162 / Vol. 115, No. 3, pp. 147–162, 2014

LIETUVOS
EDUKOLOGIJOS
UNIVERSITETAS

Neįgaliųjų socialinis dalyvavimas neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų veiklose

Irmina Beneševičiūtė

Šeduvos miesto neįgaliųjų draugija, Vilniaus g. 6, 82225 Šeduva, Radviliškio r., irminute2@gmail.com

Anotacija. Straipsnyje pristatomas neįgaliųjų asmenų dalyvavimas nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) veiklose, subjektyvios neįgaliųjų patirtys. NVO atlieka vieną iš svarbesnių vaidmenų neįgaliųjų gyvenime. Rezultatai atskleidė veiksnius, kurie skatina neįgaliuosius kooperuotis NVO, esant skaudiems išgyvenimams. NVO veiklos efektyvumas reiškiasi skatinant neįgaliųjų socialinį dalyvavimą jiems įsijungiant į NVO veiklas, ypač pabrėžiamas neįgaliųjų sociokultūrinis dalyvavimas. Nustatytas tiriamųjų požiūris į perspektyvias neįgaliųjų NVO veiklos galimybes.

Esminiai žodžiai: *neįgalieji, patirtys, nevyriausybinių organizacijų veiklos, socialinis dalyvavimas.*

Įvadas

Besiformuojančioje žinių visuomenėje vis didesnę reikšmę įgyja nevyriausybinių neįgaliųjų organizacijos veiklos. Nors neįgaliųjų NVO veikla yra akivaizdi, vis dar nemažai NVO vadovų, socialinę politiką formuojančių atstovų, pačių asmenų, turinčių negalią, nepakankamai įvertina aktyvaus dalyvavimo NVO svarbą. Visuomenėje NVO vaidmuo siejamas su atitinkamų tikslų įgyvendinimu, žinojimu apie neįgaliuosius asmenis, plėtojant jų socialinį dalyvavimą. Kaip akcentuoja D. Lewisas, S. Madonas (2004), pastebimas NVO reikšmingas vaidmuo siekiant švietėjiškos veiklos, teigiamų visuomenės nuostatų į neįgaliųjų formavosi ir sprendžiant neįgaliųjų problemas socialiniame kontekste. Pažymėtina, kad vadovaudamasi stereotipiniu požiūriu visuomenė dažnai atstumia kai kurias visuomenės grupes, nepripažindama jų įvairovės bei savitumo. Todėl NVO, įtraukdamos į savo veiklą daugiau piliečių ir siekdamos įgy-

vendinti bendrus tikslus, gali užmegzti abipusį dialogą su Vyriausybe ir tapti galingu postūmiu dalyvaujamosios demokratijos ir aktyvios pilietinės visuomenės sklaidai (Jakutytė, 2012, p. 293). Neįgaliųjų įsitraukimą į NVO veiklas reglamentuoja vienas iš svarbiausių neįgaliųjų teisės aktų – JT neįgaliųjų teisių konvencija (2010-05-27, Nr. XI-854), kurios 31 str. pabrėžiama, kad svarbu aktyviai skatinti neįgaliųjų organizacijų sukūrimą ir dalyvavimą jose, siekiant atstovauti neįgaliesiems tarptautiniu, nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu. Tai yra svarbus žingsnis ne tik kooperuotis pačiose NVO, bet ir skatinti neįgaliųjų socialinį dalyvavimą visuomenės gyvenime. C. Cymru (2000) atkreipia dėmesį, kad „dalyvauti reiškia būti vyksmo dalimi, nes dalyvavimas yra svarbi mūsų tapatumo ir savivokos vystymosi dalis“ (p. 111). Tai pažymi ir J. Ruškus, G. Mažeikis (2007) nurodydami, kad „socialinio dalyvavimo efektyvumas tiesiogiai priklauso nuo jo tikslingumo, svarbu parodyti, kokiose socialinės, politinės, ekonominės, kultūrinės erdvės: darbas savivaldybių ir seniūnijų skyriuose ir kultūrinių organizacijų erdvės: kiek neįgalieji yra įsitraukę į galerijų, kultūros centrų, sporto centrų veiklą“ (p. 135). Tuo tarpu remiantis asmenine darbo patirtimi NVO (Beneševičiūtė, 2013, p. 175) ir atliktu tyrimu iš vidaus (angl. *insider's view*) akcentuojama, kad „neįgalių asmenų socialinis aktyvumas ir dalyvavimas buvo itin ribotas, *kitokie* asmenys gyveno uždariai, tad dauguma negalios neturinčių asmenų drąsiai teigė, jog Lietuvoje neįgalių asmenų nebuvo“. Todėl ypač aktualus socialinis neįgaliųjų dalyvavimas. Socialinio dalyvavimo analize siekiama keisti supratimą apie pačią negalią, kuri būtų suvokta ne kaip koreguotinas trūkumas, nukrypimas nuo normos, o kaip galintis įnešti savitą indėlį į visuomenę (Gerulaitis, 2006, p. 89). Kitaip tariant, neįgalieji turi teisę dalyvauti visuomenės gyvenime, nes pats socialinis dalyvavimas susijęs su neįgaliųjų gyvenimo kokybe, atsisakant sutrikimų sąvokos (Ault et al., 2013).

Išanalizavus Lietuvos (Leliūgienė, Baršauskienė, 2001; Gerulaitis, 2006; Ruškus, Mažeikis, 2007; Jonutytė, 2007; Daugėla, 2008; Kėrytė, 2010; Radzevičienė et al., 2010; Šinkūnienė, 2012; Leliūgienė, 2012; Jakutytė, 2012; Radzevičienė et al., 2013; Beneševičiūtė, 2013) ir užsienio (Cymru, 2000; Spierts, 2003; Lewis, Madon, 2004; Ebersold, 2007; Eriksson et al., 2007; Koster et al., 2010; Ault et al., 2013) mokslininkų darbus, matyti, kad dauguma jų nagrinėja socialinio dalyvavimo svarbą. Tačiau nerasta tyrimų, kuriuose būtų atskleisti veiksniai, skatinantys neįgaliuosius kooperuotis NVO, nenustatyta, koks NVO veiklos efektyvumas, skatinant neįgaliųjų socialinį dalyvavimą, remiantis subjektyvia neįgaliųjų patirtimi. Mokslinių šaltinių analizė leidžia suformuluoti mokslinę ir praktinę tyrimo problemą.

Tyrimo mokslinė problema. Dera pastebėti, kad dėl negalios, t. y. kitoniškumo, asmenys ilgą laiką buvo atskirti nuo visuomenės, engiami, vyravo neigiama visuomenės nuostata kitokio asmens atžvilgiu – taigi apie neįgalius asmenis niekas nieko nežinojo, tuo labiau niekas nematė neįgaliųjų dalyvavimo visuomenės procesuose (Beneševičiūtė, 2013, p. 166), juolab nebuvo kalbama apie neįgaliųjų socialinį dalyvavimą bei jo gali-

mybes. Neįgaliųjų socialinį dalyvavimą galima pasiekti, I. Zaleskienės, L. Žadeikaitės (2012) manymu, tik plečiant neįgalių asmenų socialinio dalyvavimo galimybes, ieškant veiksmingų socialinės NVO veiklos formų, įtraukiant pačius neįgalios asmenis, kuriant bei plėtojant socialinio dalyvavimo tradicijas. Tačiau šiandien keičiantis socialinėms paradigmoms visuomenėje, vykstant intensyviems socialinės neįgaliųjų integracijos ir socializacijos procesams tampa aktuali neįgaliųjų socialinio dalyvavimo problema visuomenėje. Vis dar stokojama tyrimų, subjektyviai atskleidžiančių neįgalių asmenų socialinio dalyvavimo per neįgaliųjų nevyriausybinę organizacijų veiklas galimybes, veiklų plėtotės kryptis. Taip pat nėra tyrimų, analizuojančių, kokią reikšmę patys neįgalūs asmenys subjektyviai suteikia NVO veikloms ir kaip turėtų būti vykdomos NVO veiklos, plėtojant socialinį dalyvavimą. Tai leidžia geriau atskleisti pačių neįgalių asmenų nuomonę tiriamu klausimu. **Probleminiai klausimai** – kas skatina neįgaliuosius įsiliesti į NVO veiklas? Kokios galimybės atsiveria neįgaliesiems dalyvaujant NVO veiklose bei kokius veiklų siekius mato patys neįgalieji, remiantis subjektyvia pastarųjų patirtimi? – atspindi **tyrimo problemą**.

Tyrimo objektas – neįgaliųjų socialinis dalyvavimas NVO veiklose.

Tyrimo tikslas – atskleisti socialinio dalyvavimo plėtotės, paremtos aktyviu neįgalių asmenų dalyvavimu NVO veiklose, kryptis.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą, susijusią su neįgaliųjų socialiniu dalyvavimu NVO veiklose.
2. Remiantis tyrime dalyvavusių neįgaliųjų subjektyvių patirčių raiška, atskleisti neįgaliųjų NVO veiksnius, lemiančius galimybes kooperotis NVO veiklose ir NVO veiklų efektyvumą.
3. Nustatyti, kokius NVO pokyčius, kurie skatintų neįgaliųjų socialinį dalyvavimą, aktualizuoja tyrime dalyvavę neįgalieji.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė; kokybinis tyrimas, empiriniai duomenys surinkti atviro interviu metodu; kokybinio tyrimo duomenys apdoroti *turinio analizės* metodu.

Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyvavo Radviliškio, Pakruojo, Panevėžio, Šiaulių miestuose ir rajonuose įsikūrusių neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų nariai, kurie aktyviai dalyvauja NVO veiklose. Iš viso tyrime dalyvavo 18 neįgalių NVO narių (N = 18), iš jų 14 moterų ir 4 vyrai. Tiriamųjų amžius buvo nuo 25 iki 70 metų.

NVO reikšmė neįgaliųjų socialiniam dalyvavimui: teorinis diskursas

S. Ebersoldas (2004) plėtojo mintį, kad individų dalyvavimo galimybės priklauso ne tik nuo įsitraukimo į organizaciją, bet ir nuo pastarosios gebėjimo kooperuotis ir veikti. Tai svarbus žingsnis, suburiantis individus bendrai veiklai ir leidžiantis geriau įgyvendinti tikslus (Daugėla, 2008). Reikia paminėti, kad neįgaliuosius kooperuotis paskatina negatyvus visuomenės požiūris, kai dažnai nemėgstama kurios nors grupės narių, nepripažįstant jų įvairovės, visuomenė nedraugiškai elgiasi su jais. Dėl to kyla ir negatyvių išgyvenimų, patiriamas vienišumo jausmas. Neįgaliųjų negatyvius išgyvenimus gali palengvinti bendravimo poreikio tenkinimas dalyvaujant NVO veiklose. Žmonių bendravimo poreikio tenkinimas turi neįkainojamą vertę, kadangi bendraudami žmonės gali giliau pažinti bei vertinti kito žmogaus individualybę, žmogiškąsias savybes, nekreipdami dėmesio į išorę bei išankstines nuostatas, išmokdami gerbti save bei kitus. Individai, įgydami pozityvių potyrių veikloje, atitolsta nuo negalios, kartu įgydami identišumą, kuris susijęs su priklausomybe, praktikuojant abipusę pagarbą (Leliūgienė, Baršauskienė, 2001). Tikėtina, kad NVO veiklose plečiasi ir neįgaliųjų bendravimo tinklas. Tai reiškia, kad atsiranda draugų, bičiulių grupelė, plečiasi ryšiai. Ryšiai sudaro prielaidas sukurti individo dalyvavimo ir įsitraukimo į visuomenės gyvenimą sąlygas, šitaip išvengiama neįgaliųjų diskriminacijos ir marginalizavimo (Ruškus, Mažeikis, 2007, p. 180–181). Vadinas, svarbią reikšmę turi ir NVO aplinkos – kultūrinės, edukacinės, socialinės, – kurios įgalina neįgaliuosius socialiniam dalyvavimui. Socialinio dalyvavimo plėtotė per NVO veiklas skatina neįgaliuosius labiau įsiliesti į pačią visuomenę.

Šiandieninė situacija rodo, kad NVO misija tapo dar aktualesnė, jų indėlis visuomenės plėtros bei gerovės kūrimo procesuose tebėra svarbus, ugdant pilietiškumo jausmą (Jonutytė, 2007). Neįgaliesiems įsiliejęs į NVO veiklas atsiveria įvairios galimybės, nuo to priklauso ir NVO veiklų efektyvumas. Vienas iš svarbiausių NVO uždavinių – neįgaliųjų interesų atstovavimas. Neįgaliųjų interesų atstovavimas – tai tiesioginis ir aktyvus piliečių įtraukimas į bendradarbiavimą, sprendžiant įvairias neįgaliųjų problemas, ginti jų teises, skatinti būti aktyviais piliečiais. Tai reiškia, kad dėl piliečių pastangų dalyvauti NVO kokybiškesnės tampa ir veiklos (Leliūgienė, 2012). Atkreiptinas dėmesys, kad NVO veiklų efektyvumas priklauso nuo sociokultūrinio neįgaliųjų dalyvavimo. Sociokultūrinis dalyvavimas, kaip pagrindinė žmogaus socializacijos sritis, apimanti žinias, vertybes, normas, atstovaujančias atskiriems individams, socialinėms grupėms, bendrijoms. Tai svarbu neįgaliesiems, nes harmonizuojami santykiai su aplinkiniais, socialiniai ir individualūs žmogaus poreikiai ir galimybės (Juodaitytė, 2002, p. 53–55). Dalyvaujant sociokultūriniame procese plėtojamos puikios neįgaliųjų saviraiškos galimybės, nes tai yra meninės kūrybinės veiklos gebėjimų lavinimas. Meninėmis neįgaliųjų veiklomis ugdomas neįgaliųjų kūrybiškumas, kultūrinis veiklumas, iniciatyvumas (Spierts, 2003). Neįgaliųjų iniciatyvumas yra glaudžiai susijęs su užimtumo plėtote NVO. Pastaroji veik-

la labiau išplėtojama per socialinius neįgaliųjų įgūdžius darbinio užimtumo veiklose. Asmenybė visada išreiškia savo poreikius per įvairų užimtumą. Akcentuotina tai, kad darbinis užimtumas paskatina neįgaliųjų atsparumą aplinkiniams, siekiant išvengti padidėjusios socialinės atskirties (Gailienė, 2006). Kita vertus, neįgaliesiems įveikiant socialinę atskirtį svarbu suteikti psichologinę pagalbą, priimti negalios faktą. Neįgaliųjų dalyvavimas NVO išugdo gebėjimą gyventi su savo negalia, gerinant negalios priėmimo faktą ir tarpusavio sąveikos supratimą. Taigi ypač svarbu priimti savo kitoniškumą, nes asmenys pradeda pasitikėti savimi, tai suteikia jiems vidinės energijos ir padeda lengviau išverti traumuojančius išgyvenimus (Šinkūnienė, 2012). Tikėtina, kad neįgaliesiems asmenims priimti negalios faktą nepakanka, reikalingas neįgaliųjų savarankiškumo atkūrimas, teikiant socialines paslaugas NVO. Socialinių paslaugų teikimas neįgaliesiems – svarbus žingsnis neįgaliųjų savarankiškumo ugdymui atkurti, palaikyti, grindžiant kiekvieno žmogaus, nepaisant socialinės padėties, sveikatos, neįgalumo, vertingumą, pripažinimą ir orumo puoselėjimą (Žalimienė, 2006). Vadinas, NVO veiklos efektyvumas priklauso ne tik nuo negalios priėmimo fakto ar materialinės naudos, bet ir nuo aktyvaus neįgaliųjų sociokultūrinio dalyvavimo.

Vis dėlto verta akcentuoti, kad didžiausią įtaką NVO veiklų tęstinumui turi finansinės galimybės, materialinės paramos trūkumas neįgaliųjų veikloms. Vienas iš sprendžiamų NVO finansinių problemų – projektai, leidžiantys neįgaliųjų idėjas įgyvendinti NVO veiklose. Projektas – įvairių veiklų projektavimas, veiksmų ir pokyčių plano sudarymas, leidžiantis pereiti prie konkrečių situacijų dalyvių įgalinimo plėtotės logikos. Projekto idėja – sutelkti kompetencijų įvairiems uždaviniams spręsti. Projektavimas – problemų sprendimų būdas NVO, kai įvairūs dalyviai kooperuojasi konkrečiai problemai spręsti, pasitelkdami įvairius išteklius, veikia lygiavertiškai bei kūrybiškai, siekdami užsibrėžto bendro tikslo bei bendradarbiaudami (Ruškus, Mažeikis, 2007, p. 160–161). Dera pastebėti, kad pozityvioms NVO veiklų perspektyvoms būtinas ir bendradarbiavimas. Bendradarbiavimo NVO savitumai pasireiškia atstovaujant organizacijai ir skatinant jos plėtrą, atliekant visuomenei naudingą veiklą (Žydzūnaitė et al., 2012, p. 351), siekiama partneriškumo vienu su kitais. Anot J. Ruškaus, G. Mažeikio (2007), „tik visų su situacija susijusių asmenų partneriškas dalyvavimas, žinojimas, ką visi daro, ko siekdami tai daro, gali padėti įveikti iškilusius sunkumus. Partnerystė gali būti kuriama tik esant supratimui, kad sistema susidaro iš skirtingų išteklių, kompetencijų. Partnerystė atsiranda tuomet, kai pradeda realiai veikti išteklių mainai, t. y. kai visi dalyviai traktuojami kaip galintys įnešti savo įnašą bendram tikslui pasiekti“ (p. 163). Įnašas bendram tikslui pasiekti galimas ne tik partnerystėje ar bendradarbiavimu NVO, užtikrinant kokybiškas neįgaliųjų veiklas, bet ir pačių neįgaliųjų indėliu. Prasmingos veiklos yra tada, kai kiekvienas neįgalusis įneša savo asmeninį indėlį į NVO veiklas. Neįgaliųjų, kaip teigė Ž. Kėrytė (2012, p. 77), aktyvumas ir įnašas labai svarbus formuojant pozityvų požiūrį į juos. NVO nariai konstruoja esamą santykį su visuomene ir kokį santykį jie patys norėtų matyti ir formuoti.

Neįgaliųjų socialinio dalyvavimo per NVO veiklas prielaida priklauso nuo įvairių veiksnių. Neįgaliųjų požiūris į savo negalią, kaip pats neįgalusis priima savo negalios faktą esant su kitais nariais. Aplinka (kultūrinė, edukacinė, socialinė) įgalina neįgaliuosius įsilieti į veiklas bei skatina visuomenės pozityvias nuostatas į neįgaliuosius.

Remiantis anksčiau išvardytais moksliniais tyrimais buvo sudarytas teorinis neįgaliųjų asmenų dalyvavimo nevyriausybinų organizacijų veiklose modelis (žr. 1 pav.).

1 pav. NVO veiklos, skatinančios neįgaliųjų socialinį dalyvavimą, modelis

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Tyrimui atlikti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Kokybiniame tyrime remiamasi tiriamųjų žiniomis, kurios aktualios individų patirties prasme, siekiant plėtoti teoriją arba tiriamųjų perspektyvą, orientuojantis į kaitą, sprendimus, problemas, politiką, bendradarbiavimą. Kokybinė metodologija įgalina nuosekliai plėsti žinias apie situaciją, siekiant apibūdinti socialinę realybę. Kokybinio tyrimo rezultatų validumas užtikrinamas tuo, kad patikrinti tyrimo rezultatai aptariami kartu su tiriamaisiais, siekiant užtikrinti, ar tyrėjas teisingai suprato tiriamųjų išsakytas mintis (Žydžiūnaitė, 2007). Duomenys buvo renkami pasirinktu pusiau struktūruotu interviu metodu, kuriame netaikomi griežti reikalavimai, o orientuojamasi į interpretacijas, reiškinių prasmę, kurią suteikia patys tiriamieji. Subjektyviai suprantamas žmogiškosios patirties pasaulis, ką neįgalieji patiria, kokia jų nuomonė, orientuojamasi į interpretacijas, procesą, gilinamasi į reiškinius (Kardelis, 2002). Šiame tyrime buvo svarbu tai, kad svarbi kiekvieno tyrime dalyvavusio neįgalaus asmens patirtis, dalyvaujant NVO veiklose, tai, kas neįgalių asmenų patirta, išgyventa, vertinama, pabrėžiama. Pagrindinis tiriamųjų atrankos kriterijus buvo tai, kad neįgalūs asmenys yra NVO nariai, ilgą laiką dalyvaujantys NVO veiklose. Pastarieji dalyvauja nuo pat NVO įkūrimo pradžios. Siekiant atskleisti NVO narių patirtis susitelkta į NVO veiklas. Taip pat svarbu atskleisti neįgalių asmenų įžvalgas apie NVO veiklų efektyvumą ir NVO ateities siekius. Imant interviu iš NVO narių buvo siekiama išsiaiškinti, kokią naudą patiria neįgalieji, įsiliesę į NVO veiklas, tuo parodant ir NVO

veiklų efektyvumą. Susitikimas ir interviu su dauguma tiriamųjų vyko NVO patalpose. Su šešiolika tiriamųjų interviu vyko NVO patalpose, tiriamieji atėjo sutartu ir jiems patogiu laiku. O su dviem tiriamaisiais, kurie turėjo sunkią regėjimo negalią, pastarieji pageidavo, jog interviu vyktų jų namuose. Tyrėja nuvykdavo į įvairius miestus, rajonus atlikti interviu tiriamiesiems patogiu laiku. Buvo organizuoti individualūs pokalbiai su tiriamaisiais, kurių metu gauti 232 teiginiai.

Duomenys analizuoti turinio (angl. *content*) analizės metodu. Kokybinio turinio analizė – metodas, kuriuo gilinamasi į objektą, domimasi skirtumais, panašumais tarp kategorijų, kodų. Kokybinė turinio analizė palengvina konteksto prasmės tekste suvokimą per išskylančias temas. Kodavimo procedūros (kategorijų) kartojimas produkuoja atskiras temas. Kokybinėje turinio analizėje konceptai iškyla iš atsakymų į tiriamųjų interpretacijas bei vertinimus. Kokybinėje turinio analizėje interpretavimo patikimumas susijęs su argumentų suformulavimu daugiausia tikėtinoms interpretacijoms (Bitinas et al., 2008). Taigi buvo ieškoma iš teksto esminių žodžių, tada grupuojamos kategorijos, vėliau kategorijos buvo interpretuojamos.

Atskleistas neįgalių NVO narių socialinis dalyvavimas per pastarųjų dalyvavimą NVO veiklose. Tyrimo analizės metodas leido išskirti gautus tyrimo prasminius vienetus. Gauti empiriniai teiginiai sugrupuoti į kategorijas, kuriomis akcentuojama, kas tiriamiesiems yra svarbu. Apdorojant tyrimo duomenis, buvo išskirti veiksniai, lemiantys neįgaliųjų kooperavimąsi NVO veiklose, NVO veiklos efektyvumas, skatinant neįgaliųjų socialinį dalyvavimą, įsiliejus į NVO veiklas, ir NVO veiklų perspektyvą, remiantis tiriamųjų subjektyvia patirtimi.

Tyrime dalyvavę asmenys išskyrė veiksnius, kurie paskatino įsijungti į NVO veiklas (žr. 1 lentelę). Pateikti tyrimo duomenys nurodo, jog neįgaliuosius įsijungti į NVO paskatino negatyvūs išgyvenimai, patiriant stiprų vienišumo jausmą ir bendravimo poreikio tenkinimą.

1 lentelė. Veiksniai, skatinantys neįgaliuosius įsijungti į NVO veiklas (N = 18)

Kategorija	Iliustruoti teiginiai	Teiginių dažnis
Negatyvūs neįgaliųjų išgyvenimai bei vienišumo jausmas	„Mane pačią žudė tas vienišumo jausmas, nebegalėjau pakelti tos tylumos“; „Dėl savo ligos turėjau labai daug išgyvenimų, apie kuriuos vis dar sunku kalbėti“; „Palūžau, kai negalią įgijau“; „Mes visi buvom savam uždaram vienetams rate, savo uždaroj vienetėje“; „Reikia traukti neįgaliuosius iš izoliacijos, kad nebūtų vienišumo ir širdgėlos.“	19

Kategorija	Iliustruoti teiginiai	Teiginių dažnis
Bendravimo poreikio tenkinimas NVO	„Labai svarbu bendravimas neįgaliesiems, nes galiu susipažinti su kitais nariais“; „Mes ten labai bendraujam, ypač mamos, kurios turi vaikus su negalia“; „Ateini, pabūni su žmonėmis tą laiką, nes ten vis tiek ateini, norisi pasibendrauti su tais pačiais žmonėmis, kurie irgi nori bendrauti, kažkaip atrandu žmogiškumą“; „Man atrodo, ta įstaiga yra daugiau pačių žmonių bendravimo. Sakykim, jeigu susirenki ir tu matai, kad gali bendrauti ir tau įdomu ten, tai tada taip. Žmogus su mielu noru eini.“	17
Informacijos sklaida apie organizuojamas NVO veiklas neįgaliesiems	„Organizacija labai domėjosi manim ir skleidė informaciją, kad iščiau į organizaciją“; „Teikia informaciją, kad būtumėtės draugijoje“; „Jeigu nebūtų informacijos, tai niekur neįsitraukčiau“; „Informaciją pasisakom“; „Nu, tiesiog kaip mes, tiesiog, daugiausia per „Bičiulystę“, siekiama įtraukti neįgaliuosius, svarbi informacija teikiama.“	13
Negatyvus visuomenės požiūris į neįgaliuosius	„Labai jau keistai žiūri ta mūsų visuomenė į mus“; „Visuomenėje neįgalus žmogus nesuras savo vietos, dėl neigiamo požiūrio“; „Visuomenė ir kiti žmonės būna labai bjaurūs neįgaliesiems, va, tas yra skaudu“; „Mano negalia nepritampa prie visuomenės“; „Tai kas, kad esu neįgalus, aš tikrai nesu sugedęs žmogus“; „Man nepatinka, kai tyčiojamasi iš mano kūno, man dėl to labai yra skaudu.“	12
Iš viso teiginių:		61

NVO vaidmuo tampa labai svarbus kalbant apie asmenis, turinčius negalią. Dėl neigiamų visuomenės nuostatų į neįgalųjį asmuo tampa pažeidžiamas visuomenės aplinkoje (Beneševičiūtė, 2013). Pasak V. Legkausko ir kt. (2007), nusistovėję stereotipai visuomenėje rodo ir socialinės jėgos santykius, tai dažnai veda prie neįgaliųjų diskriminacijos. Tenka pripažinti ir socialines neįgaliųjų atskirties pasekmes, kurios neretai sukelia neįgaliesiems papildomų bendravimo problemų. I. Gailienė (2006) tvirtina, kad nesant neįgaliųjų kooperacijos, nėra tenkinami pastarųjų poreikiai, tokie kaip bendravimo poreikis. Bendravimo įgūdžiai neįgaliesiems tampa problema visuomenėje, o patys neįgalieji dėl neadekvačios negalios akcentavimo, neigiamų visuomenės nuostatų varžosi aplinkinių. Todėl *kitoks* asmuo pradeda ieškoti tos aplinkos, kurioje jį suprastų. Dėl negalios kyla negatyvių jausmų, vadinasi, neįgalumo situacijose kyla daug ir neigiamų išgyvenimų, egzistuoja vienišumas, iš kurio norima išsivaduoti bendraujant su panašius išgyvenimus patyrusiais asmenimis. Pozityvi aplinka NVO sukuria draugišką bendravimo atmosferą tarp visų neįgalių asmenų (Beneševičiūtė, 2013). Kaip pabrėžė tiriamieji, jog norint įsijungti į NVO veiklas svarbi informacijos sklaida. Neįgaliesiems reikalinga informacija apie NVO teikiamą pagalbą, kurios galima kreiptis, atliepiant savo poreikius.

Tyrimu siekta atskleisti neįgaliųjų NVO veiklų efektyvumo prielaidas per neįgalių asmenų dalyvavimą NVO veiklose (žr. 2 lentelę). Tyrime dalyvavę neįgalūs asmenys vertina neįgaliųjų NVO vaidmenį pastarųjų gyvenime. Viena iš NVO veiklų efektyvumo priežasčių – sociokultūrinis neįgaliųjų dalyvavimas ir atstovavimas neįgaliųjų interesams.

2 lentelė. NVO veiklos efektyvumas, įsiliejus neįgaliesiems į NVO veiklas (N = 18)

Kategorija	Iliustruoti teiginiai	Teiginių dažnis
Sociokultūrinis neįgaliųjų dalyvavimas	„Keturi, penki būna per metus renginiai, o aš aktyviai dalyvauju ir su kitais padainuoju“; „Siekama neįgaliesiems suteikti galimybę kultūriškai dalyvauti“; „Kai pradėjau dainuoti ir spaudimas nukrito“; „Ištraukė mane iš namų tik daina ir ansamblis, vis izoliacija mažesnė“; „Dainuojam, dideli mūsų pasiekimai kultūros srityje“; „Visuomenėje dainuodami gal parodome, kad ir mes galim gražiai dainuoti“; „Tik per draugiją man teko sudalyvauti dainavimo konkurse ir pasiekti gerų rezultatų.“	19
NVO atstovavimas neįgaliųjų interesams	„Atstovavo, kai turėjau problemų, labai padėjo organizacija“; „Atstovauti ir ginti, tarpininkauti mūsų organizacijos nariams, kuriems sunku“; „Ne tik atstovauja, bet pajutau, kad neįgaliųjų teisės yra ginamos pačių neįgaliųjų organizacijų“; „Tai gerai, kad draugija yra, o taip viskas blogai neįgaliesiems būtų, nes niekas neatstovautų“; „Neįgaliųjų draugija – kaip tarpininkė su valdžios atstovais“; „Jeigu ne draugijos atstovavimas, kažin ar būčiau studijavusi.“	16
Psichologinė parama neįgaliesiems priimti negalios faktą	„Viskuo domisi organizacija, nes ji kaip mama visus išklauso, kiekvieno vargus ir bėdas, kurios taip susijusios su negalia“; „Daugiau išklauso žmogų, pažinti žmogų, tiesiog, įsigilinti į jo charakterį, kad ne visi vieno di ir padeda susitaikyti su tuo“; „Svarbiausia, mano nuomone, moralinė parama, kad žmonės atjaustų tą neįgalų žmogų, nes tavo gyvenimas nebus kaip kitų“; „Mano gyvenimas tapo pilnesnis visa to žodžio prasme ir morališkai, ir fiziškai, ir vidinis pasaulis tapo užpildytas“; „Žmonės širdingi man suteikia galimybę būti tarp žmonių su savo liga.“	14
Neįgaliųjų NVO užimtumo veiklų plėtotė	„Neįgaliesiems užimtumas yra vienas iš svarbiausių dalykų gyvenime“; „Yra toks užimtumas neįgaliųjų organizacijoje, mokausi, kaip darbelius daryti iš molio“; „Tie bendri užsiėmimai amatų daug naudos man davė, kaip kokia terapija“; „Galimybė gera, kad neįgalieji ugdomi, vykdomas darbinis užimtumas“; „Na, plėtojama tai, kad būrelių būtų, nu, va toks užimtumas“; „Labai stipriai plėtojamos neįgaliųjų užimtumo veiklos“; „Būna dailieji darbai, teko iš karoliukų medelį padaryti, gražiai gavosi.“	12

Kategorija	Iliustruoti teiginiai	Teiginių dažnis
Socialinių paslaugų teikimas neigaliesiems NVO	<i>„Didžiausias poreikis turbūt yra socialinių paslaugų neigaliesiems, kad įgūdžių turėčiau“; „Neigaliesiems, teikiamos priemonės skalbiam, nu, tas paslaugas gaunam ir pamoko, kaip taisyklingai išsiskalbti“; „Žinokit geresnis gyvenimas paliko geresnis, padėjo labai tos procedūros, kurias gaunu šioje organizacijoje“; „Pagrindė dėl sveikatos, kad padėtų valdyti ligą, nes niekas neduota kelialapių, nepavyksta gauti, o čia nors masą gaunu ir pamoko, kaip pačiai atlikti pratimus“; „Socialinės paslaugos, ypač reikalingos, galiu nemokamai nusimaudyti.“</i>	11
Materialinė parama neigaliesiems NVO	<i>„Parama, žinokit, yra vaistai, jie baisiai brangūs yra, nu, vaistai kaip vaistai, bet vitaminai labai reikalingi“; „Bet kaip reikalingi vargingiems neigaliesiems rūbai, man labai reikia kuo apsirengti“; „Yra duodamos labdaros“; „Gaunu paramą rūbų ir batų, nes kitaip neišsiversčiau.“</i>	9
Iš viso teiginių:		81

Analizuojant NVO veiklą efektyvumą, tiriamieji įvardijo kaip esmingiausią NVO veiklos sritį – sociokultūrinį neigaliųjų dalyvavimą. Dalyvaujant NVO, veiklos nukreipiamos ieškojimų ir kūrybiškumo atradimo link. Atskleidžiamos kūrybinės neigaliųjų galios, nes kūryba skatinamas neigaliųjų aktyvumas, gabumų ir gebėjimų puoselėjimas (Sidabrienė, 2014). Akivaizdu, jog per sociokultūrinį dalyvavimą neigalieji gali plėtoti saviraišką ir sėkmingiau įsilieti į pačią visuomenę. Tyrimo dalyviai, komentuodami NVO veiklą turinį, nurodė NVO atstovavimą neigaliųjų interesams ir psichologinę paramą neigaliesiems. L. Radzevičienės ir kt. (2013) tyrinėjimuose atskleidžiama, kad atstovauti neigaliųjų interesams, teikiant paramą ir sprendžiant asmenines neigaliųjų problemas, laikoma NVO prioritetu. Minėtų autorių įžvalgos paaiškina, kad kuo labiau atstovaus NVO neigaliųjų interesams, tuo labiau neigalieji kooperuosis NVO veiklose. Tikėtina, jog NVO aplinkoje neigalūs asmenys randa palaikymą ir supratimą, puoselėjami šilti emociniai santykiai tarp visų narių. Tyrimo dalyviai pastebėjo, jog NVO veiklą efektyvumas yra orientuotas į neigaliųjų užimtumą ir socialinių paslaugų teikimą. Tai siejasi ir su J. Ruškaus ir kt. (2014) atliktais tyrimais. Tyrėjai aptardami įgalinančias socialines paslaugas, taip pat atskleidė didelę socialinių paslaugų, kurios ypač aktualios socialinės atskirties grupėms mikro-, mezo- ir makrolygiu, reikšmę. Socialinės paslaugos tampa įgalinančiomis, kai yra prieinamos neigaliesiems. Autorių tyrimų apžvalgos parodė, kad socialinių paslaugų gavėjui iš dalies sudaromos sąlygos įgalinti žmogų gyventi oriai ir tai negali būti pamiršta. NVO teikiant socialines paslaugas neigaliesiems pažymėtina, jog neigaliųjų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas, palaikymas ir atkūrimas suteikia neigaliesiems asmenims galimybę būti savarankiškiems. Tačiau, kaip pastebėjo tiriamieji, svarbi ir materialinė parama.

Tyrimo metu neigaliųjų teirautasi, kokie siekiai matomi ateityje, plėtojant NVO veiklas (žr. 3 lentelę). Tai sudaro galimybę aiškiai pamatyti, kaip siekiama užtikrinti

tolesnes neįgaliųjų NVO veiklas. Siekiant tolesnės NVO veiklų plėtotės svarbu stiprinti finansinę bazę, projektinę veiklą, pabrėžiant, kad tik pakankamai finansuojant įmanoma kokybiškai plėtoti NVO veiklas.

3 lentelė. Tiriamųjų požiūris į neįgaliųjų NVO veiklų siekius, plėtojant socialinę dalyvavimą (N = 18)

Kategorija	Iliustruoti teiginiai	Teiginių dažnis
Finansinės bazės stiprinimas, siekiant projektinių veiklų	„Veiklos būtų, jeigu būtų didesnė finansinė parama, kurios labai reikia“; „Nu, aš įsivaizduoju, kad tolyn, gal bus finansavimas, nes viskas priklauso nuo pinigėlių“; „Įvairioms draugijos veikloms reikia pinigų, bet čia reikia projekto“; „Nu, jei ne ES skiria pinigų projektams ir padaro geresnį gyvenimą kažkiek neįgaliesiems“; „Kad turėtume paramos savo neįgaliųjų veikloms, be finansavimo nei pro kur, bus pinigų, bus ir veiklų kokybė.“	23
Edukacinės veiklos skatinimas per NVO	„Grynai reikia seminarų, kad mokytųsi, kad įgytų medicininių žinių“; „Organizuoti seminarus, užsiėmimus, to išprusimo būtų daugiau, važinėti ekskursijose, aplankyti muziejus“; „Knygų skaitymas, klausymas, tai čia jau yra neįgaliesiems pagrindinis dalykas“; „Reikia pedagoginės veiklos, tokių mokymų, kad išmoktume daug ko“; „Dėl įdarbinimo mokymų, tai žmonėms aišku, kad sunku. Ypač kurie visai nemato“; „Reikia ekskursijų, kad žinotume garsias vietas.“	19
Pačių neįgaliųjų aktyvumas bei organizacinis indėlis į NVO veiklas	„Aktyviai siuvau aprangą mūsų organizacijos ansamblui, buvo toks indėlis ir ateityje būsiu kažkuo naudinga“; „Tik jei reikia sumuštinį atsinešu, kai būna kokia šventė“; „Kai miršta kas nors iš mūsų narių einam, palaikyti žmogų, paguosti, aplankom sunkią jiems valandą“; „Ne nuo organizacijos priklauso sėkmė, o nuo mūsų neįgaliųjų aktyvumo ir noro būti naudingam“; „Organizacija neprivers, jeigu neįgalus pats nebus aktyvus, čia daug priklauso nuo neįgaliųjų išprusimo.“	18
NVO veiklos, susijusios su bendradarbiavimu su kitomis NVO, siekiant partnerystės stiprinimo	„Labai svarbu, kad kuo efektyviau bendradarbiautume ir su kitomis neįgaliųjų nevyriausybėmis organizacijomis“; „Mano darbas, kaip bendradarbiavimas, aš su kitom draugijom dažnai bendradarbiauju tokie, kaip partneriai“; „Bendradarbiausim dar kartą bendradarbiausime su kitais“; „Nu, pasinaudojam mes kitomis neįgaliųjų organizacijomis, kad paslaugomis to centro, esame partneriai, nes geresnę pagalbą gaus neįgalus.“	15

Kategorija	Iliustruoti teiginiai	Teiginių dažnis
NVO veiklos, nukreiptos pozityvių nuostatų į neįgaliosius formavimą	„Einam ir ateityje eisim į mokyklas, neregiai pademonstruojam tą Brailio raštą“; „Nu, kaip savišvieta organizacijoje mūsų apie neįgaliosius ir kitiems“; „Mokiniai susipažįsta, kaip knygos atrodo, kaip dar garsinė knyga, viską susipažįsta bibliotekoje“; „Kaip šviečiamoji dalis draugija, kaip apie akluosius pranešama, supažindinama, kas jie yra tokie“; „Draugijoms daugiau informaciją teikti reikėtų, čia labai svarbu, aplamai informacijos apie neįgaliosius, kad ir teigiamą įvaizdį visuomenėje turėtume.“	11
NVO veiklos, orientuotos į kompetentingų specialistų įtraukimą NVO veiklose	„Gerai, kad nuolatos dirbtų draugijoje koks psichologas, lengviau susitvarkytume su problemomis“; „Norėčiau, kad ateityje finansuotų kas etatą, kad dirbtų kompetentingas žmogus, kuriam nebūtų gėda dirbti su neįgaliaisiais“; „Labai pagelbėtų tiflopedagogas, kad pamokyti skaityti“; „Svarbu, kokio išsilavinimo darbuotojas.“	4
Iš viso teiginių:		90

Praktikoje pastebima, kad NVO dažniausiai susiduria su lėšų trūkumu NVO veikloms. Kaip matyti, projektinė veikla tiriamųjų įvardijama, kaip svarbi NVO veiklų kryptis, siekiant užtikrinti finansinį stabilumą pačiai NVO. J. Ruškus, G. Mažeikis (2007) tiki, kad projektinės veiklos, kaip strateginis planas, NVO misija, tikslai, vizija, prioritetai, t. y. projektavimas, yra vienas iš galimų NVO problemų sprendimo būdų, kūrybiškai siekiant užsibrėžtų NVO tikslų. Tyrimo dalyvių mintys atspindi, kad NVO perspektyva matoma edukacinėse veiklose. Edukacinės veiklos labiau orientuotos į informalių mokymąsi, nes asmenys įgyja patirties ir iš jos mokosi. „Šiuolaikinę mokymosi visą gyvenimą koncepciją pagrindė Schön pabrėždamas, jog žmogaus mokymasis turi vykti visada, ypatingą reikšmę skiriant ne tik formaliam ar neformaliai ugdymui, bet ir informaliai mokymuisi, kurio pagrindinė esmė yra mokymasis iš savo patirties“ (Jucevičienė, 2007, p. 28). Akcentuotina, jog NVO plėtotė priklauso ir nuo pačių neįgaliųjų motyvacijos dalyvauti veiklose. NVO veiklos sėkmingiau plėtojasi, anot L. Radzevičienės ir bendraautorė (2010), kai patys neįgalieji yra aktyvūs. NVO narių įsitraukimas ir įnašas į bendruomenių veiklas yra pagrindinis socialinio dalyvavimo požymis. Vadinas, NVO veiklų efektyvumas ir siekiai priklauso nuo paties neįgalaus asmens motyvacijos dirbti kartu su grupe, jaustis komandos dalimi. J. Bagdanovas, N. Večkienė (2009) manymu, svarbu mokytis dirbti su komanda, taip plėtoti bendradarbiavimo su kitomis organizacijomis gebėjimus, sukurti socialinės partnerystės prielaidas. Socialinę partnerystę įgalinantiems tikslams įgyvendinti NVO būtinas komandinis visų dalyvių darbas. Tęsiant autorių mintis, pabrėžiama, kad NVO bendradarbiaujant su kitomis NVO plėtojami etiški ir partneriški santykiai, keičiamasi aktualia informacija. Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, galima teikti, kad labai svarbi NVO iniciatyva formuoti pozityvų požiūrį į neįgaliosius asmenis. Tai reiškia, kad būtina akcentuoti neįgaliųjų galias, kurti gražius atvejus, patirtis apie

juos, kaip „galinčius“ ir „orius“ asmenis, kurie yra naudingi ir visuomenei. Siekiant plėtoti NVO veiklą, būtina pasitelkti specialistus, atsižvelgiant į neįgaliųjų poreikius. Tyrimo metu išryškėjo, kad NVO veiklos orientuotos į kompetentingų specialistų, kurie geriau padės spręsti neįgaliesiems iškilusias problemas, įtraukimą. Specialistų įtrauka, remiantis I. Zaleskienės, L. Žadeikaitės (2012) tyrimų duomenimis, apibūdinama asmens socializacija, kuri yra vienas svarbiausių ugdymo siekių (kaip pasakojo vienas tiriamasis: „Labai pagelbėtų tiflopedagogas, kad pamokyti skaityti“) – gyvenimo išmintis, padedanti žmogui atsakingai veikti NVO ir už jos ribų.

Išvados

1. Tyrimas, taikant kokybinio tyrimo metodus, padėjo atskleisti veiksnius, kurie skatina neįgaliuosius įsijungti į NVO veiklas. Kaip svarbios kategorijos buvo įvardytos: negatyvūs neįgaliųjų išgyvenimai bei vienišumo jausmas; bendravimo poreikio tenkinimas NVO; informacijos sklaida apie organizuojamas NVO veiklas neįgaliesiems; negatyvus visuomenės požiūris į neįgaliuosius.
2. Iš kokybinio tyrimo duomenų matyti, jog patys neįgalieji, aktyviai dalyvaujantys NVO veiklose, mato NVO veiklą prasmę įsilieję į NVO veiklas. NVO veiklos skatinant neįgaliųjų socialinį dalyvavimą, įsiliejus į NVO veiklas, atveria neįgaliesiems įvairių veiklų galimybių (išskirtos šios kategorijos): sociokultūrinis neįgaliųjų dalyvavimas, NVO atstovavimas neįgaliųjų interesams, psichologinė parama neįgaliesiems priimti negalios faktą, neįgaliųjų NVO užimtumo veiklų plėtotė, socialinių paslaugų teikimas neįgaliesiems NVO, materialinė parama neįgaliesiems. Tai reiškia, kad neįgaliesiems NVO yra reikšminga ir svarbi tiek socialine, tiek kultūrine prasme.
3. Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais paaiškėjo, kad NVO veiklos perspektyvos orientuotos į NVO veiklų tęstinumą. Pagrindiniai NVO veiklų siekiai buvo įvardyti tokie: finansinės bazės stiprinimas, siekiant projektinių veiklų, edukacinės veiklos skatinimas per NVO; pačių neįgaliųjų aktyvumas bei organizacinis indėlis į NVO veiklas; NVO veiklos, susijusios su bendradarbiavimu su kitomis NVO, siekiant stiprinti partnerystę; NVO veiklos, nukreiptos pozityvioms nuostatoms į neįgaliuosius formuoti; NVO veiklos, orientuotos į kompetentingų specialistų įtraukimą į NVO veiklas. Pastebėta, kad vienas iš svarbiausių NVO siekių – edukacinės neįgaliųjų veiklos.
4. Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais, galima daryti prielaidą, jog NVO veiklos paskatino kooperuotis neįgaliuosius NVO, kurie ilgą laiką buvo socialinėje atskirtyje. Tyrimo rezultatai išryškino, kad NVO veiklos, kurios skatina įsiliesti į visuomenę, yra svarbios neįgaliesiems.

Literatūra

- Ault, M., J., Collins, C., Cartier, E. W. (2013). Congregational Participation and Supports for Children and Adults with Disabilities: Parent Perceptions. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 51, 1, 48–61.
- Cymru, C. (2000). *Tarp žmonių: parankinė socialinio darbuotojo knyga*. Vilnius: Apyaušris.
- Bagdanova, J., Večkienė, N. (2009). Partnerystė rengiant socialinius darbuotojus: tarpdisciplininės komandos patirtis psichiatrijos skyriuje. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 3 (1), 23–43.
- Beneševičiūtė, I. (2013). Įgalinančio dialogo poreikis ir patirtis, plėtojant socialines paslaugas nevyriausybinių neįgaliųjų organizacijoje. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 1 (11), 157–182.
- Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydzūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda.
- Daugėla, M. (2008). *Studentai, turintys negalę, aukštosiose mokyklose: rekomendacijos administratoriams ir profesinės veiklos procesuose: socialinė parama neįgaliesiems įsidarbinimo ir profesinės veiklos procesuose*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ebersold, S. (2007). Affiliating Participation for Active Citizenship. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 9 (3), 237–253.
- Eriksson, L., Welander, J., Granlund, M. (2007). Participation in Everyday School Activities For Children With and Without Disabilities. *Journal of Developmental & Physical Disabilities*, 19, Issue 5, 485–502.
- Gailienė, I. (2006). Negalę turinčių asmenų subjektyvieji nedarbo faktoriai: darbo motyvacijos aspektas. *Specialusis ugdymas*, 2 (15), 135–146.
- Gerulaitis, D. (2006). Tėvų, auginančių neįgalų vaiką, socialinio dalyvavimo visuomenėje bruožų atskleidimas: barjerai ir galimybės. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (11), 89–94.
- Jakutytė, K. (2012). Nevyriausybinių organizacijų veiklą įgyvendinimas e. dalyvavimo aspektu. *Viešoji politika ir administravimas*, (2) 11, 287–301.
- Jonutytė, I. (2007). *Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje. Monografija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Jucevičienė, P. (2007). *Besimokantis miestas. Monografija*. Kaunas. Kauno technologijos universitetas.
- Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija. 2010 05 27, Nr. XI-854. Vilnius. *Valstybės žinios*, 2010-06-10, Nr. 67-3350.
- Juodaitytė, A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Monografija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Lietuvos kūno kultūros akademija. Kaunas.
- Kėrytė, Ž. (2010). Pilietiškumo konstravimas globalumo kontekste: NVO vaidmens kaita Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė*, 1 (2), 67–83.
- Koster, M., Pijl, S., J., Nakken, H., Houten, Van, E. (2010). Social Participation of Students with Special Needs in Regular Primary Education in the Netherlands. *International Journal of Disability, Development and Education*, 57, 1, 59–75.

- Legkauskas, V., Jurevičienė, M., Gudonis, V. (2007). Požiūrio į proto negalę turinčių žmonių stereotipiškumo ir išsilavinimo rodiklių sąsajos. *Specialusis ugdymas*, 2 (17), 19–29.
- Leliūgienė, I. (2012). *Socioedukacinis darbas bendruomenėje*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
- Leliūgienė, I., Baršauskienė, V. (2001). *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje: užsienio šalių patirtis. Monografija*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
- Lewis, D., Madon, S. (2004). Information Systems and Nongovernmental Development Organizations: Advocacy, Organizational Learning, and Accountability. *Information Society*, 20, Issue 2, 117–126.
- Radzevičienė, L., Juodraitis, A., Beneševičiūtė, I. (2013). Neįgalių asmenų įtraukimas į problemų sprendimo procesą NVO veiklose. *Specialusis ugdymas*, 2 (29), 47–54.
- Radzevičienė, L., Gerulaitis, D., Gudiničius, B., Jurevičienė, M., Beneševičiūtė, I. (2010). NVO veiklą, susijusią su neįgalių asmenų kooperavimosi galimybėmis, kryptingumas. *Specialusis ugdymas*, 2 (23), 56–67.
- Ruškus, J., Mažeikienė, N., Naujanienė, R., Motiečienė, R., Dvarionas, Dž. (2014). Įgalinimo samprata socialinių paslaugų kontekste. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 12 (2), 9–43.
- Ruškus, J., Mažeikis, G. (2007). *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritinė patirties ir galimybių refleksija. Monografija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Sidabrienė, J. (2014). Kai kurie pradinį klasių mokinio meninės individualybės pažinimo aspektai. *Pedagogika*, (1) 113, 90 – 99.
- Spierts, M. (2003). *Balansavimas ir aktyvinimas. Metodiškai organizuotas sociokultūrinis darbas*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
- Šinkūnienė, J. R. (2012). *Bendruomeniškumas, komunikacija ir muzika: sociokultūriniai negalios aspektai. Monografija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Zaleskienė, I., Žadeikaitė, L. (2012). Socialinis dalyvavimas: jaunimo požiūris. *Socialinis ugdymas*, 20 (31), 63 – 75.
- Žalimienė, L., (2006). Socialinių paslaugų vadyba: balansavimas tarp socialinio teisingumo ir ekonominio racionalumo. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 1 (6), 183–189.
- Žydžiūnaitė, V., Lepaitė, D., Cibulskas, G., Bubnys, R. (2012). *Savaiminis mokymasis darbo aplinkoje: bendrosios kompetencijos vystymosi kontekstualumas. Mokslo studija*. Šiauliai: Šiaulių valstybinė kolegija.
- Žydžiūnaitė, V. (2007). *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. Mokomoji knyga*. Kaunas.

Social Participation of People With Disabilities Through the Activities of Non – Governmental Organizations

Irmina Beneševičiūtė

Šeduva Town Association of Disabled Persons, Vilniaus St. 6, LT-2225 Šeduva, Radviliškis District Municipality, Lithuania, irminute2@gmail.com

Summary

Due to the change of social paradigm in society and intensive processes of social integration and socialization, the issue of social participation of the disabled has become relevant. Therefore, based on subjective experience of the disabled, this publication, aims to present research results on social participation of disabled individuals through NGO activities, their potential, areas of activity development. Aim of the research: to reveal social participation development directions at nongovernmental disability organisations. This quantitative research had various non-governmental disability organisations participating from various cities and regions, in total of 18 individuals that are active participants at NVO activities. The age scope of the respondents was 25 to 70 years old.

Research results: factors that encourage the cooperation of the disabled in NGO activities – negative disabled experiences and emotions of solitude with answering the necessity to communicate at NGO. During the analysis of social participation possibilities that are available to the disabled with the immersion into NGO activities, the disabled had identified that the socio-cultural participation of the disabled and interest representation was the key area of NGO activities. The research, by applying qualitative research methodology, revealed that the participants, in regard to the activity prospects of NGO, stressed the priority of financial base strengthening while pursuing project activities. The research also revealed a positive tendency of hope for future educational activity. Through these educational activities the disabled will further develop their expertise and expand their knowledge of disability. However there was little focus, among research participants, on competent expert immersion into NGO, where the need for positive encouraging of the disabled is also of high importance.

Keywords: *disability, experience, non-governmental organisation activity, social participation.*

Įteikta / Received 2013-12-15
Priimta / Accepted 2014-06-29